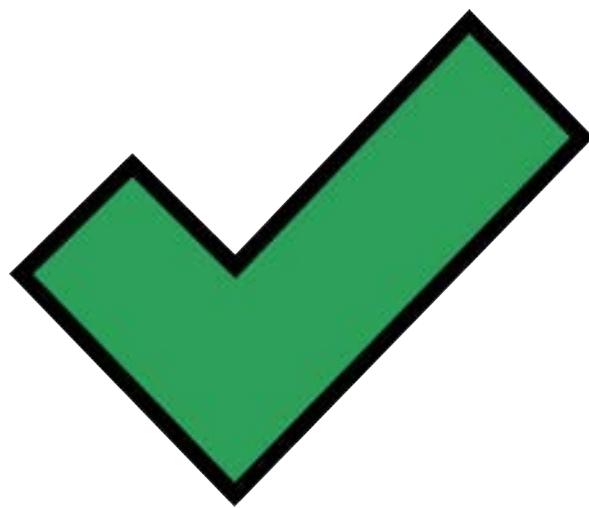
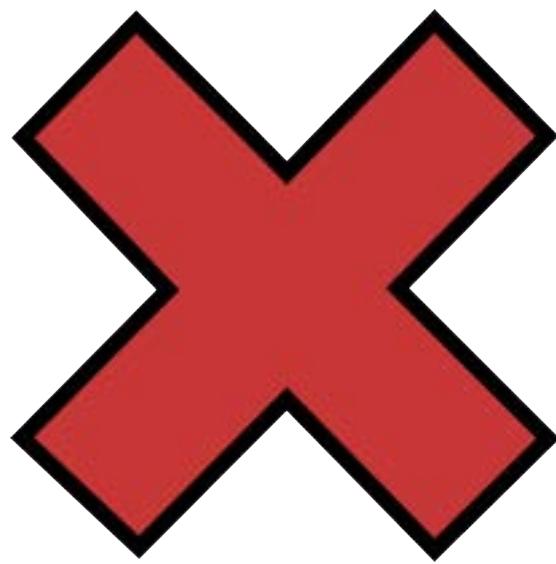

**AFYA
YAKO**

SWAHILI

Vibaya
Si sahihi
Si sawa
Usifanye

Vizuri
Sahihi
Sawa
Fanya

ORODHA YA YALIYOMO

DHARURA.....	2
HUDUMA YA KWANZA.....	4
JINSI YA KUANGALIA HALI JOTO YA MWILI	5
MADAWA YASIYOHITAJI AGIZO LA DAKTARI	6
AGIZO LA DAKTARI	8
UNACHOHITAJI KULETA WAKATI WA KUMWONA DAKTARI...9	
BIMA	10
LISHE LENYE AFYA.....	12
CHUMVI	13
SUKARI.....	14
MENO YENYE AFYA.....	16
USAFISHAJI WA MIKONO.....	17
MAZOEA YA BORA YA KIAFYA.....	18
KUVUTA SIGARA	20
POMBE	21
MKAZO	22
NJIA ZA KUPUMZIKA	23
UJEURI DHIDI YA WENGINE.....	24
HUZUNI	25
KUJIUA.....	26
SUMU	27

EMERGENCY

Ikiwa una dharura ya afya,
Piga 911.

Unaweza kupiga nambari hii ikiwa una dharura
nyingine pia.

©LISA S./SHUTTERSTOCK

NON-EMERGENCY

Ikiwa unahitaji maafisa wa polisi lakini si
kwa dharura,

Piga _____.

Your Local Police Department Phone Number

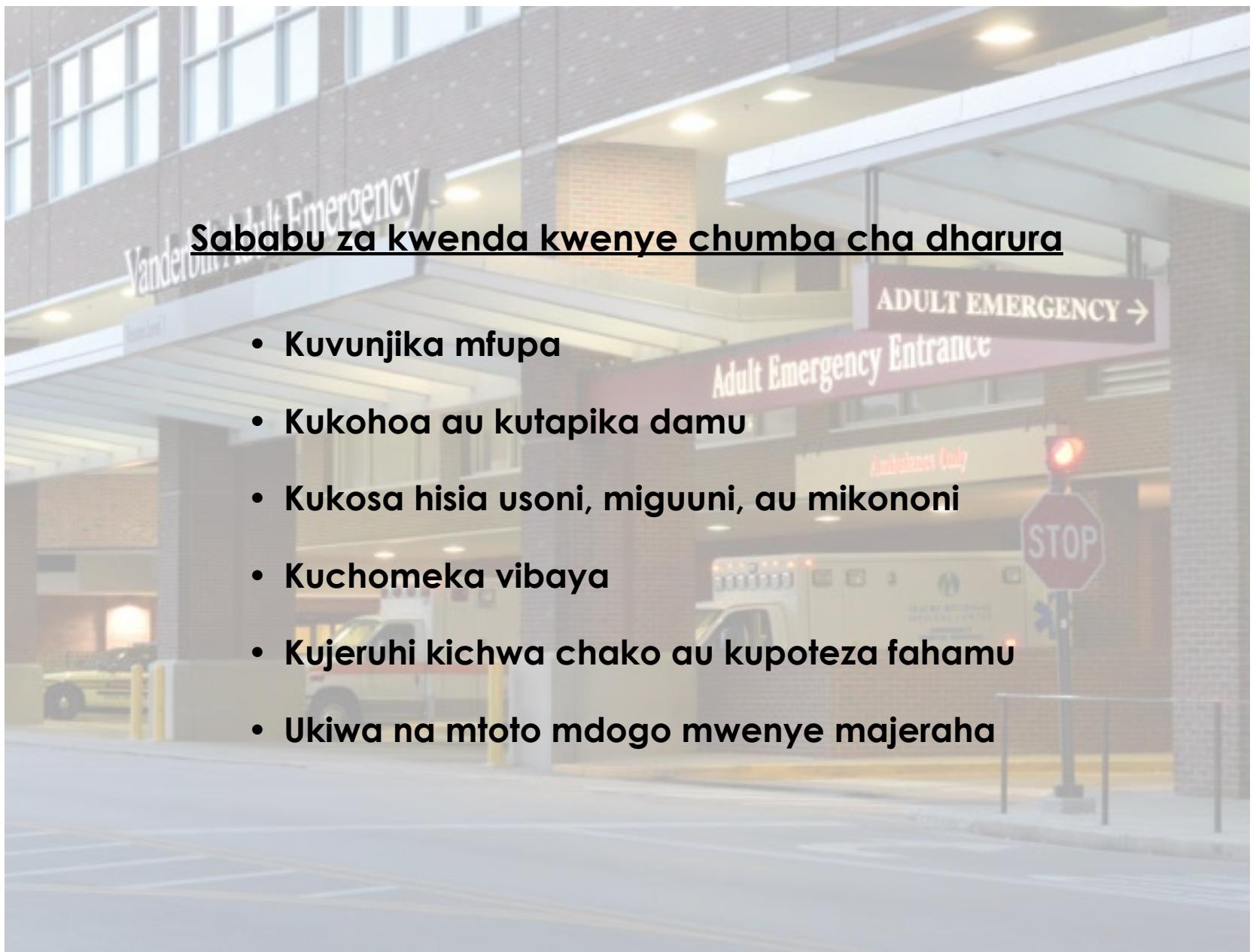
©MTSYRI/SHUTTERSTOCK

**Unapopiga simu kwa moja wapo ya
namba hizi za simu, unahitaji kusema:
“I speak Swahili.”**

EMERGENCY ROOM

- Chumba cha dharura ni cha hali mbaya sana za kiafya zinazotokea ghafla pekee yake
- Ukitumia chumba cha dharura bila kuwa hali mbaya sana ya kiafya na ya dharura, utajipata ukiwa na gharama kubwa sana ya kimatibabu

- **Kuvunjika mfupa**
- **Kukohoa au kutapika damu**
- **Kukosa hisia usoni, miguuni, au mikononi**
- **Kuchomeka vibaya**
- **Kujeruhi kichwa chako au kupoteza fahamu**
- **Ukiwa na mtoto mdogo mwenye majeraha**

HUDUMA YA KWANZA

Kufunika mikwaruzo midogo

Kusaidia mikwaruzo midogo
kupona haraka

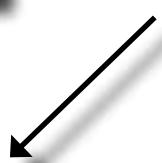

Kusafisha majeraha madogo

Kusaidia majeraha madogo ya moto na
kuumwa na wadudu

JINSI YA KUANGALIA HALI JOTO YA MWILI

- Watoto chini ya mwaka mmoja wanapaswa kumwona daktari ikiwa hali-joto yao iko chini ya **96** au juu ya **100.4**
- Watu wazima wanapaswa kwenda kumwona daktari ikiwa hali-joto yao iko juu ya **103** na haishuki hata wakinywa dawa

MADAWA YASIYOHITAJI AGIZO LA DAKTARI

Baadhi ya madawa yanapatikana katika masoko na maduka ya dawa bila agizo la daktari

MADAWA YASIWATAJI AGIZO LA DAKTARI

Haya hapa ni baadhi ya madawa muhimu yanazoweza kupatikana bila agizo la daktari:

Uchungu / Homa

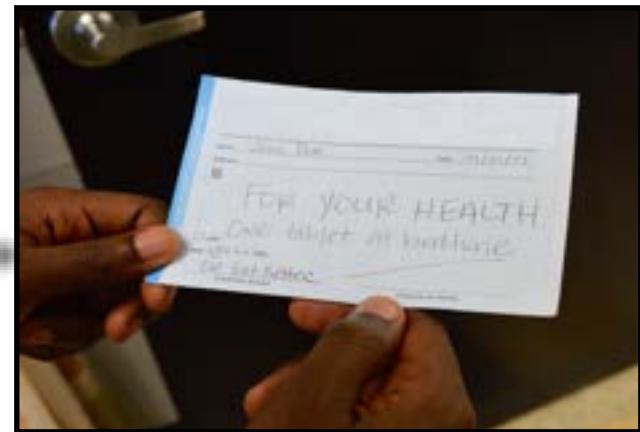
Tumbo lenye mchafuko

Kiungulia

Kwa watoto chini ya miaka 12, muulize daktari wako kuhusu madawa wanayoweza kutumia bila agizo la daktari

AGIZO LA DAKTARI

UNACHOHITAJI KULETA WAKATI WA KUMWONA DAKTARI:

Kitambulisho

Orodha ya madawa

Orodha ya matatizo ya kiafya

Kadi ya bima

**Ikiwa hauwezi kufika
kumwona daktari, mpigie
simu angalau masaa
24 kabla ya miadi yako
ili kumjulisha kwamba**

hautafika

BIMA

- Bima ni huduma unayonunua kutoka kwa kampuni fulani inayokulinda usipate gharama kubwa ya matibabu
- Baadhi ya watu hustahili kupata bima bila malipo au ya bei ya chini kutoka kwa jumbo unamoishi
- Sheria inamtaka karibu kila mtu kuwa na bima au kulipa faini. Bima yako ikiisha, zungumza na mhudumu wa kijamii, au piga simu kwa **1.800.318.2596**

BIMA

Bima inaweza kutatanisha. Ni bora kuzungumza
kuhusu ukurasa huu na mhudumu wa kijamii

Matamshi ya Bima

Premium ————— Kiwango hususa cha pesa unacholipa kila
mwezi kwa huduma ya bima ili kukulinda dhidi
ya gharama kubwa ya matibabu

Deductible ————— Kiwango unacholipa kwa ajili ya gharama za
matibabu kabla ya bima kulipa; kiwango
hiki hulipwa mara moja tu kwa mwaka

Copay ————— Kiwango fulani hususa ambacho mtu hulipa
kwa ajili ya huduma fulani hususa ya
kimatibabu. Lazima ukiipe kiwango hiki kabla
ya kumwona daktari

- * Huenda bima isilipie kiwango chote cha gharama yako
ya matibabu. Bima isipolipa kiwango chote, ni lazima ulipe
kiwango kinachobakia

LISHE LENYE AFYA

©LORENZOARCOBASSO/SHUTTERSTOCK

Kula kiasi cha mboga kinacholingana na mikono miwili kila siku

©SIEGI/SHUTTERSTOCK

Kula kiasi cha matunda kinacholingana na
mkono mmoja kila siku

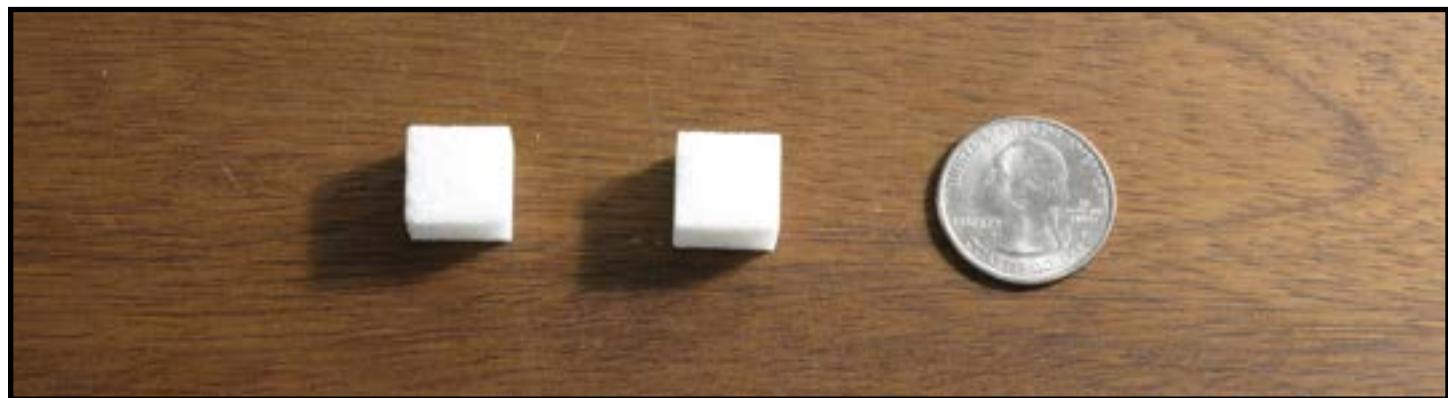

©HURST PHOTO/SHUTTERSTOCK

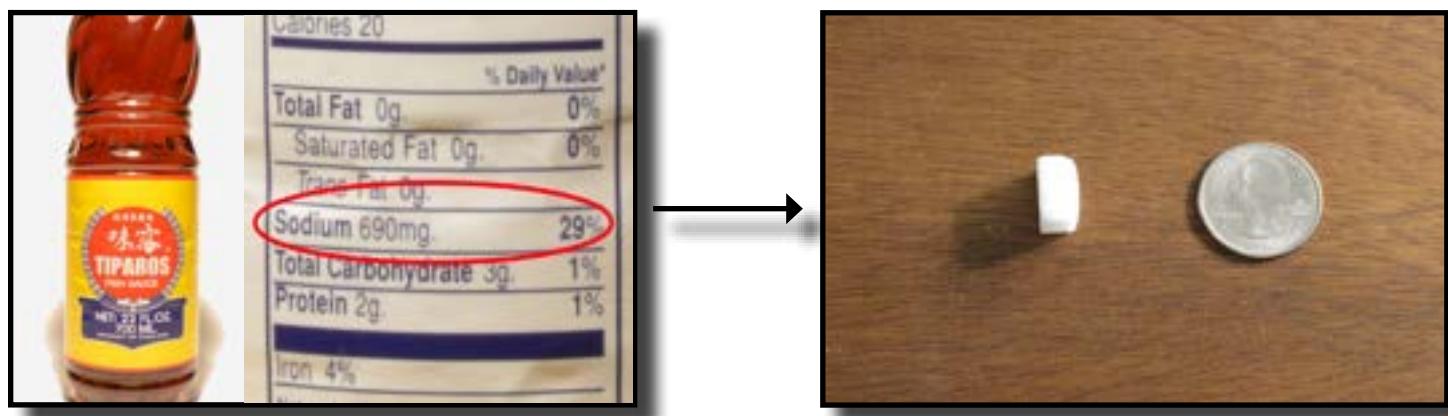
Kula kiasi cha nyama, maharagwe, au
njugu kinacholingana na kiganja cha
mkono wako kila siku

CHUMVI

Ili kutunza afya ya moyo wako, haupaswi kula chumvi
nyingi

Hiki ndicho kiwango cha chumvi unapopaswa kula kila siku

SUKARI

- Kuwa mwangalifu kuhusu sukari ya kuongezwa
- Matunda na mboga, mabichi na mazima hayana sukari ya kuongezwa
- Soda, biskuti, peremende, na vyakula vingine vingi vina sukari ya kuongezwa
- Sukari nyingi kupindukia inaweza kudhuru mwili wako na kuongeza uzani wako

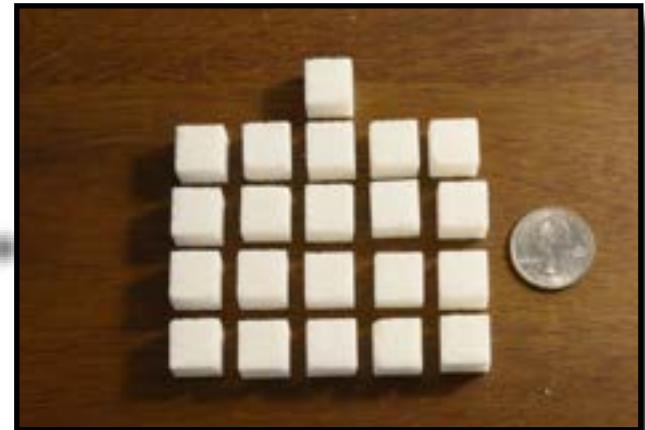

Kwa wanaume, kiwango cha sukari ya kuongezwa kisizidi gramu 36 kila siku

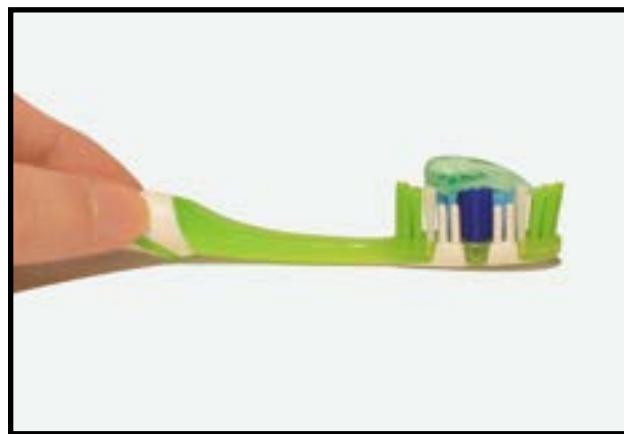
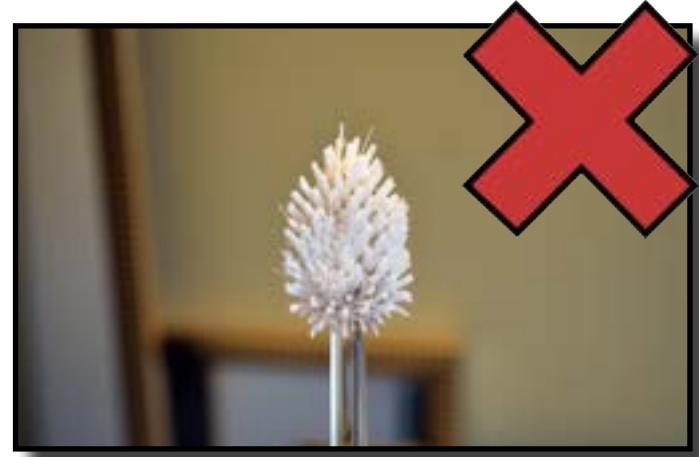

Kwa wanawake, kiwango cha sukari ya kuongezwa kisizidi gramu 24 kila siku

SUKARI

MENO YENYE AFYA

Mara mbili kwa siku

Mara moja kwa siku

USAFISHAJI WA MIKONO

Mikono yako inaweza kukufanya wewe na wengine kuwa wagonjwa. Isafishe kila mara

MAZOEA YA BORA YA KIAFYA

Ya nywele

Mara moja kwa siku

Ya mwili

Mara moja kwa siku

Ya makwapa

Mara moja kwa siku

Fanya mazoezi

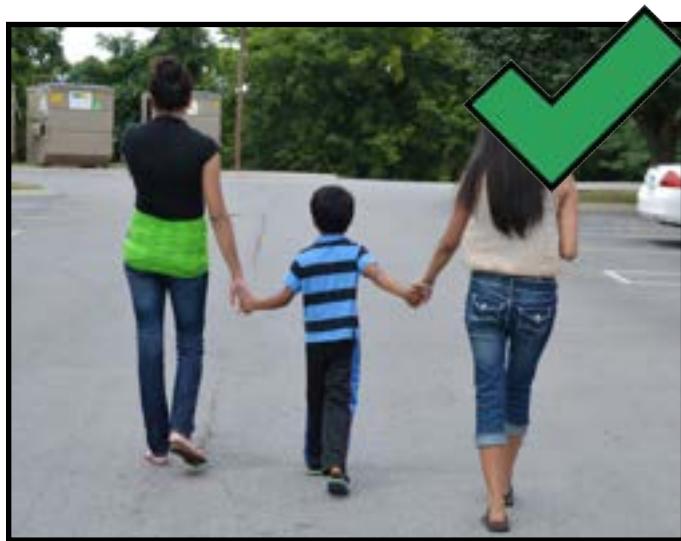

Mara 4 kwa wiki

MAZOEA YA BORA YA KIAFYA

- Ili kubaki mwenye afya, fanya mazoezi mara nne kwa wiki kwa angalau nusu saa
  - Mazoezi ni wakati ule mwili unasonga na moyo unapiga haraka haraka zaidi ya kawaida
-

Hii hapa ni mifano miwili ya mazoezi:

Kutembea au kukimbia

Kuketi

Kucheza kambumbu

Kutazama televisheni

KUVUTA SIGARA

- Uvutaji wa sigara ni hatari kwa mwili wako na walio karibu na wewe
- Serikali haitaki uvute sigara ndiyo sababu wanafanya bei ya sigara iwe ghali sana
- Watu wanaovuta sigara kwa muda mrefu wana hatari ya kufa mapema
- Ukitaka kuwacha kuvuta sigara, zungumza na daktari upate msaada

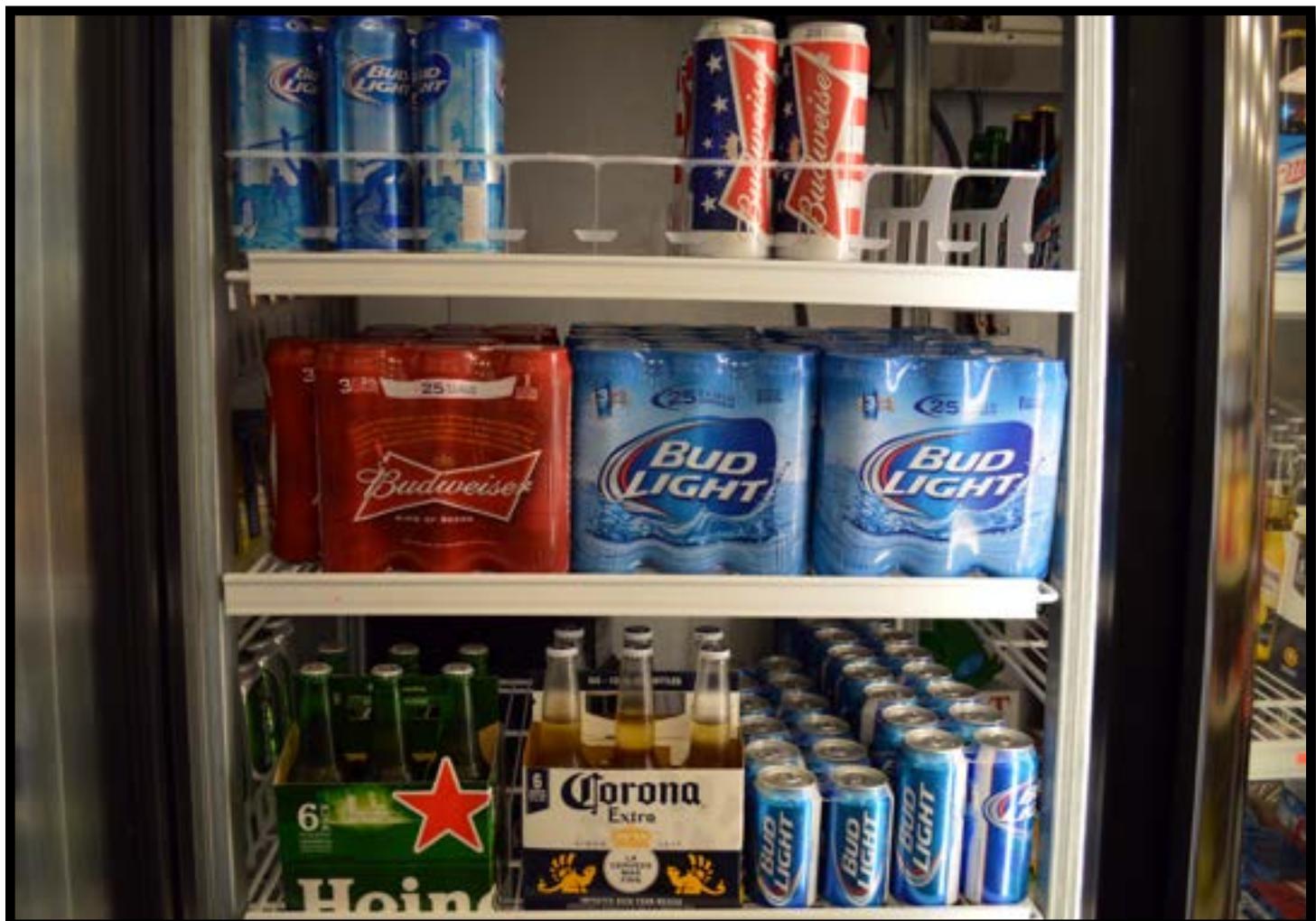
Usivute sigara karibu na watoto

Usivute sigara ndani au karibu na milango

POMBE

- Ukichagua kunywa pombe, ni muhimu sana unywe kwa kuwajibika
  - Usinywe pombe kisha uendeshe gari. Ukipatikana na polisi, utakuwa taabani sana
  - Kunywa pombe kupindukia kunaweza kusababisha matatizo kwa afya yako
- Ikiwa unahitaji msaada kuwacha kunywa pombe, zungumza na mhudumu wa kijamii au daktari

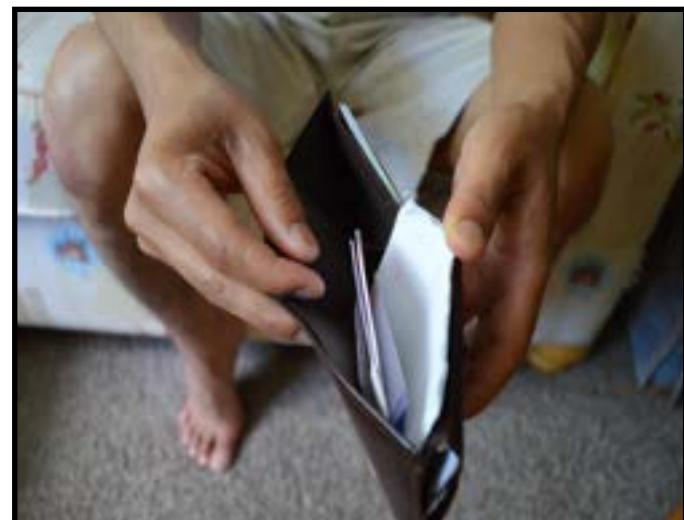
MKAZO

- Mkazo ni hali ya kuhisi ukiwa umelemewa na mambo yanayotokea maishani mwako
  - Kila mtu mzima na mtoto huhisi mkazo katika wakati mmoja au mwingine maishani
  - Ni sawa kuhisi mkazo
-

Baadhi ya visababisho vya mkazo ni:

Nyumba Mpya

Kukosa Pesa

Lugha Mpya

Kukosa Kazi

NJIA ZA KUPUMZIKA

Ikiwa una mkazo ambao hauishi, unapaswa kuzungmza na mhudumu wa kijamii (caseworker) au daktari

---

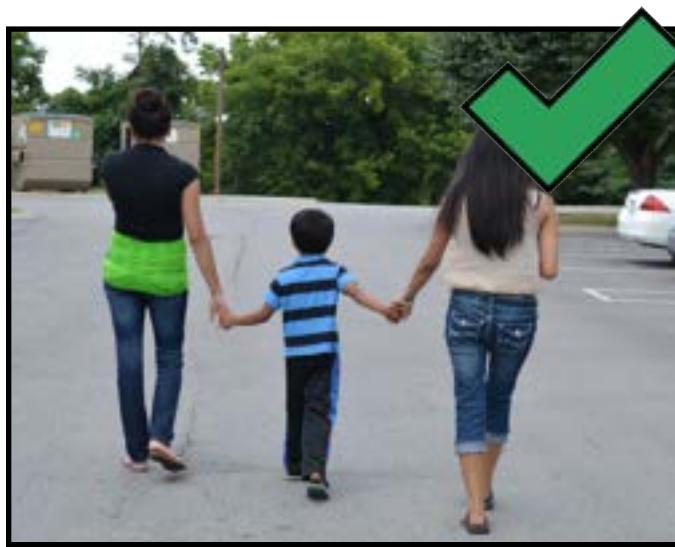
Baadhi ya njia ambazo watu hutumia kukabiliana na mkazo ni kama:

Kuzungumza na rafiki au Kiongozi wa Kidini

Kutazama televisheni

Kufanya mazoezi

Kuvuta sigara

UJEURI DHIDI YA WENGINE

- Kuwa mjeuri kumwelekea mtu mzima au mtoto ni kinyume cha sheria. Unaweza kuwa taabani sana
- Nchini Marekani, mtu akiwa mjeuri kwako, unaweza kupata ulinzi; piga **911** kuomba msaada

©AMIR RIDHWAN/SHUTTERSTOCK

©GELNER TIVADAR/SHUTTERSTOCK

©PAVEL L PHOTO AND VIDEO/SHUTTERSTOCK

©VGSTOCKSTUDIO/SHUTTERSTOCK

HUZUNI

- Hata ingawa ulifurahi kuja Marekani, unaweza kuwa mwenye huzuni hapa pia
- Hii ni sawa, na huenda ukahisi bora baada ya muda
- Ikiwa huzuni yako haiishi baada ya muda fulani, unapaswa kuzungumza na daktari wako
- Watu wenye hisia za huzuni zinazodumu kwa muda mrefu wanahitaji msaada wa daktari ili wahisi vizuri tena

KUJIUA

Baadhi ya watu hufikiria
kukatiza maisha yao.
Ikiwa umewahi kuwa
na fikira za kutaka kujua,
tafadhalii zungumza na daktari,
au piga simu kwa
1.800.273.8255.

Unaweza kupiga simu kwa hii namba ili
kusaidia rafiki au familia yao pia

SUMU

- Kemikali za usafi zinaweza kukudhuru
- Weka kemikali na madawa katika mahali ambapo watoto wadogo hawawezi kuzifikia

Mtu akila au kunywa
sumu, piga simu kwa

1.800.222.1222

mara moja

The development of this project is based on feedback received from health education courses provided through the Tennessee Office for Refugees' Preventative Health Program. After two years of health education and evaluation, funded partners recommended the need to create a collection of materials that would reinforce topics covered during those health classes that clients could access at home.

After collaborating with program staff at the Office of Refugee Resettlement (ORR/ACF/DHHS), this booklet was produced to provide a visual guide to health topics appropriate to the refugee community. Every effort was made to keep medical terminology basic and at a minimum. The objective for every topic was to use plain writing with accompanying pictures whenever possible.

• •

If your agency is interested in printing booklets to supplement your health education efforts, we are happy to share high-quality PDFs. Please contact the Tennessee Office for Refugees at torinfo@cctenn.org.

Tennessee Office for Refugees

"Do not forget to entertain strangers, for thereby some have international angel visitors."